

מדד השלום – פברואר 2005
פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

הציבור היהודי חלוק כיום כמעט שווה בשווה בשאלה האם יש להגיב באיפוק או בחומרה על פיגועי טרור, דוגמת הפיגוע האחרון במועדון סטייג' בתל-אביב. פיצול דומה נמצא גם לגבי השאלה האם ראש הממשלה הפלסטיני החדש, אבו מאזן, עושה או לא עושה מאמצים כנים להפסיק את הטרור הפלסטיני. עם זאת, נראה שהפיגוע האחרון לא גרם שינוי בעמדות הציבור ביחס לנושאים המרכזיים העומדים כיום על הפרק בהקשר הישראלי-פלסטיני. כך, התמיכה הרחבה בתוכנית ההינתקות החד-צדדית מעזה נותרת בעינה וכמותה גם התמיכה בחידוש המשא ומתן המדיני עם הפלסטינים.

אשר לתוצאות הפיגועים של השנים האחרונות, נראה כי הציבור מאמין ברובו הגדול בהערכה – שאינה נתמכת על ידי מחקרים אמפיריים – כי "הטרור הוא עיוור", כלומר שכל הישראלים חשופים באותה מידה לסכנה של היפגעות. עם זאת, כאשר מדובר בקבוצות ספציפיות, ההערכה השוויונית נעלמת בחלקה, ובקרב מיעוט ניכר יש נטייה להאמין כי סיכויי ההיפגעות של קבוצות מסוימות גבוהים יותר, ובמיוחד הסיכויים של תושבי ההתנחלויות (בהשוואה למי שגרים בתחומי הקו הירוק), של חיילים (בהשוואה לאזרחים) ושל יהודים (בהשוואה לערבים).

לנוכח אי הוודאות המתמשכת בשאלת עתידה של ממשלת שרון על רקע משבר ההתנתקות והתקציב, ובעקבות הויכוח הנוקב בשאלת סיום תפקידו של הרמטכ"ל היוצא ומינויו של הרמטכ"ל החדש, חזרנו ובדקנו את מידת האימון של הציבור במוסדות מרכזיים במדינה. הממצא העיקרי הוא כי מבין המוסדות שמקובל לזהות אותם כ- "לא פוליטיים" – הצבא, בית המשפט העליון והתקשורת – רק שני הראשונים זוכים לאימון רחב של הציבור. אשר למוסדות הפוליטיים המובהקים – הממשלה, הכנסת והמפלגות הפוליטיות, כמו גם התקשורת – האימון בהם הוא כיום – כפי שמצאנו גם במדידות קודמות – נמוך למדי אם כי גבוה יותר מכפי שהיה בעיצומה של האינתיפאדה. צה"ל הוא הגוף שהאימון בו הוא הגבוה ביותר וההערכה השכיחה היא כי השפעתו על עיצוב המדיניות הלאומית היא מתאימה, כלומר לא חזקה ולא חלשה מדי.

אלה הם הממצאים העיקריים של סקר מדד השלום שנערך בימים ב-ג, 28 בפברואר ו-1 במרס.

פיגוע ההתאבדות במועדון סטייג' בתל אביב לאחר תקופת רגיעה יחסית, והפעם תחת מנהיגותו של הנשיא החדש של הרשות הפלסטינית, אבו מאזן, כאשר נראה סיכוי באופק לחידוש המשא ומתן המדיני העלה את השאלה באיזו מידה של חומרה על ישראל להגיב לפיגועים כאלה בתנאים החדשים? הדעות בציבור היהודי הן חלוקות כך מתברר – 50% סבורים כי יש להגיב בחומרה

ואילו שיעור נמוך רק במעט – 42% סבורים כי על ישראל לנהוג באיפוק. פער קטן עוד יותר מצאנו בין מי שסבורים כי אבו מאזן אכן עושה מאמצים כנים להדביר את הטרור בצד הפלסטיני (45%) לבין מי שסבורים כי אינו עושה מאמצים כאלה (42%). ואף על פי כן, הפיגוע לא כרסם בתמיכה של הציבור היהודי הן בתכנית ההתנתקות – 62% בעד, 30% נגד, כשלשאר אין דעה ברורה בנושא. כמו כן יש רוב של שלושה רבעים למי שתומכים כיום בניהול משא ומתן עם הרשות הפלסטינית ורק 21% מתנגדים לכך. זאת, למרות אי הוודאות לגבי תוצאותיו: כמחצית אכן מאמינים שמשא ומתן כזה יוביל בשנים הקרובות לשלום ומחצית אינם מאמינים שהמשא ומתן ישא פרי.

התרחשות הפיגוע בלב תל אביב והיות הקורבנות שייכים לחבורה אחת העלתה את השאלה באיזו מידה הציבור סבור כי קבוצות אוכלוסייה מסוימות הן – בשל מאפיינים כאלה ואחרים – בדרגת סיכון גבוהה משל קבוצות אחרות להיפגע בפיגועי טרור. שאלנו אפוא: "כשאתה חושב על הפיגועים של השנים האחרונות, האם להערכתך כל הישראלים חשופים באותה מידה להיפגע, או יש קבוצות מסוימות שהסיכוי שלהן להיפגע הוא גבוה יותר או נמוך יותר משל האחרות?". הרוב הגדול בציבור היהודי – 68% - מאמינים כי כל הישראלים חשופים באותה מידה לפיגועים, ואילו 28% מעריכים שיש ישראלים שהסיכוי שלהם להיפגע הוא נמוך יותר. מעניין לציין כי גם אם בקרב הציבור הערבי יש רוב לחושבים כי הסיכון לפגיעה הוא שווה, הרי שיעור החושבים כך – 58% - נמוך משיעור היהודים הסבורים כך, והוא גם קרוב יותר לשיעור הערבים החושבים כי הסיכון אינו שווה – 35%.

כאשר בחנו את התפיסה הרווחת בנוגע לקבוצות ספציפיות מצאנו, כי רק תושבי התנחלויות נחשבים על ידי רוב קטן בלבד כחשופים יותר לפיגועים מאחרים – 44% סבורים כך לעומת 42% החושבים כי סיכויי ההיפגעות שלהם שווים לאלה של ישראלים אחרים. ביחס לכל הקבוצות האחרות שהושוו – ערבים ויהודים, חיילים ואזרחים, נשים וגברים, ילדים ובני נוער מול בוגרים, קשישים ושאינם קשישים, שכבות חלשות מול שכבות מבוססות, עולים חדשים מול ותיקים, ועובדים זרים לעומת אזרחים - השיעור הגבוה ביותר של המשיבים מאמינים בשיוויון הסיכון שלהן. ואולם, מבין המיעוט הסבור שאין שיוויון בסיכון - עדיין 42% סבורים כי חיילים חשופים יותר מאזרחים (7%), יהודים (45.4%) יותר מערבים (2%), ובני שכבות חלשות (29%) יותר מהמשתייכים לשכבות מבוססות (4%). לגבי נשים בהשוואה לגברים, עולים לעומת ותיקים, עובדים זרים לעומת אזרחי ישראל, קשישים בהשוואה לצעירים מהם וילדים ובני נוער בהשוואה לבוגרים, ההערכה הרווחת היא כי אין הבדל בסיכון. תפיסות אלה עומדות בחלקן בסתירה לממצאי מחקר אמפירי שערכו לאחרונה פרופ' אפרים יער ויריב פניגר. כך, לדוגמא, נמצא במחקר זה ששיעור הגברים שנהרגו בפיגועי טרור עולה במידה ניכרת על שיעור הנשים, גם כאשר מדובר בנפגעים מקרב האוכלוסייה האזרחית בלבד.

כאמור, לאור עוצמת אי ההסכמות בשאלת ההתנתקות והתקציב, ועל רקע הויכוחים בשאלת חילופי הרמטכ"לים, בדקנו מה מידת האימון של הציבור במוסדות שונים במדינה. בקרב היהודים, הנתונים מצביעים כבעבר כי באימון הרב ביותר – 73% אימון מלא ו 21% די אימון, סה"כ 94% – זוכה צה"ל. שני לו - אם כי בפער ניכר - בית המשפט העליון עם 43.5% אימון מלא ו

31.5% די אימון, ובסה"כ – 75%. המוסדות הפוליטיים המרכזיים זוכים כולם בהרבה פחות אימון – הממשלה זוכה באימון מלא של 12% ודי אימון של 33%, ובסה"כ 45%, הכנסת – 9% אימון מלא ו 27% די אימון, כלומר 36% בעלי אימון בלבד, ואילו המפלגות עוד פחות מכך – 4% הביעו בהן אימון מלא ו 17% די אימון, וביחד – 21%. בדומה למוסדות הפוליטיים, גם התקשורת "נהנית" משיעורי אימון נמוכים: 10.5% אימון מלא ו- 37.5% די אימון, כלומר סה"כ 48%. כללית, השוואה של רמת האימון כיום עם זו שנמדדה בדצמבר 2001, היינו בעיצומה של האינתיפאדה, מלמדת כי חלה עלייה ברמת האימון של הציבור במוסדות, אם כי היא עדיין נמוכה במעט מזו שנמדדה בינואר 2000, כלומר מספר חודשים לפני פרוץ האינתיפאדה, כשהפער באמון נותר עדיין גדול במיוחד ביחס לכנסת ולמפלגות.

בסיס האמון הרחב ממנו נהנה צה"ל בקרב הציבור היהודי מתבטא גם בהערכה כי השפעתו של צה"ל על עיצוב המדיניות הלאומית כיום היא מתאימה – 49%, כאשר לדעת 20% היא חזקה מדי ולדעת 17% היא נמוכה מדי. שלא במפתיע, הרוב בציבור הערבי – 59.5% מעריך השפעה זו כחזקה מדי, 20% כמתאימה ורק 8% כחלשה מדי.

עם זאת, הדעות בציבור היהודי חלוקות כיום בשאלה האם במצב זהיום, שבו ישראל אמנם שקועה עדיין בעימות חיצוני, אך בה בעת נמצאת בתהליך של גידול בפערים כלכליים וחברתיים, הצרכים הביטחוניים הם שצריכים לעמוד בראש סדר העדיפות בחלוקת התקציב. לעומת 47% הסבורים כך, 44% חושבים שיש להשקיע יותר בתחומים אחרים, למשל, בנושאי רווחה וחברה. – 44%. בציבור הערבי יש רוב גדול – 66% הסבור כי הברירה השנייה – השקעה בנושאים אחרים היא הנכונה ורק 22% סבורים כי יש להעדיף תקציבית צרכים ביטחוניים. פילוח של העמדה בשאלה זו על-פי הצבעה לכנסת בבחירות האחרונות מעלה כי למעשה רק בקרב מצביעי הליכוד והאיחוד הלאומי יש רוב למי שסבורים כי יש להעמיד את הביטחון בראש סדר העדיפות הלאומי. מצביעי ש"ס נחלקים ממש באמצע בין שתי האפשרויות ואילו בקרב מצביעי עבודה, מר"צ, מפד"ל, יהדות התורה ושינוי יש רוב כזה או אחר לטובת הטענה, כי כיום יש להשקיע יותר בנושאי חברה ורווחה גם אם הדבר יבוא על חשבון תקציב הביטחון.

מדד אוסלו לכלל האוכלוסייה עמד החודש על 39.9; (מדגם יהודי - יהודים: 36.2).
מדד המשא ומתן לכלל האוכלוסייה עמד על 59.8 (מדגם יהודי 58.0).

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום והתכנית לחקר סכסוכים ויישובם ע"ש אוונס באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב ב-28 בפברואר – 1 במארס, וכללו 582 מרואיינים/ות, המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה למדגם בגודל זה היא כ-4.5% לכל כיוון.

